

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук

Агапової Марії Юріївни

на дисертаційну роботу Тимощенко Каріне Сасунівни

«Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність обраної теми дослідження. Суб'єкти підприємництва є базовим елементом будь-якої економіки, що створюють основну масу доданої вартості в країні, визначаючи тим самим обсяг існуючих фінансових ресурсів. Ефективність їх функціонування є засадою спрямованості економічної динаміки, основою формування фінансово-економічної безпеки національної економіки. Водночас ефективність функціонування суб'єкта формує сталість його внутрішнього середовища, створюючи підстави для забезпечення функціонування фінансового механізму. Одним із найбільш важливих напрямів використання фінансового механізму суб'єкта підприємництва є забезпечення його фінансової безпеки, що, як і фінансовий механізм, має системний характер.

Фінансова безпека суб'єкта підприємництва безпосередньо залежить і від сукупності зовнішніх та внутрішніх небезпек та загроз, зростання яких набуло останнім часом експоненціального характеру. Перш за все нестабільність соціально-економічної ситуації в Україні, зростання кризових явищ призвели до системного погіршення рівня фінансової безпеки в країні. Згортання попиту і відповідне згортання основних товарних ринків зменшили ефективність функціонування суб'єктів підприємництва, що спричинило негативний вплив на їх фінансовий механізм та обумовило зменшення можливостей підтримання певного рівня фінансової безпеки. Тому завдання забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва набуває особливої складності та актуальності.

Про актуальність теми дисертаційного дослідження Тимощенко К. С. свідчить і той факт, що воно тісно пов'язане з науковими програмами та НДР, які виконуються у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара. Так, результати досліджень автора щодо змісту і структури фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів

Державний вищий навчальний заклад
"Українська академія банківської справи
Національного банку України"
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
15.09.2015 рр. № 20-005/1501

підприємництва, сутності, форм прояву та методичних підходів до оцінки невизначеності реального сектору економіки увійшли до звітів за темами: «Фінансова інфраструктура народного господарства України: інвестиційно-інноваційні аспекти» (номер державної реєстрації 0109U000132) та «Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: попередження економічних криз» (номер державної реєстрації 0112U000144).

Мета, об'єкт і предмет дослідження відповідають обраній темі дисертації та визначені вірно. Зміст сформульованих наукових завдань структурно-логічно узгоджений і розкриває поставлену мету, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дисертації. В процесі дослідження отримані нові наукові положення і результати.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. До основних наукових результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації і представлених на захист, що відзначаються достовірністю і новизною, доцільно віднести такі:

вперше:

розроблено теоретичну модель мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що ґрунтується на результатах структурно-декомпозиційного аналізу структури механізму, ієрархії та типології завдань, які розроблено з використанням системного та синергетичного підходів та дозволяє алгоритмізувати послідовність виконання завдань механізму при конкретно-економічних умовах (стор. 134–149, 48, 49);

удосконалено:

методичний підхід визначення позиції фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що на відміну від існуючих базується на уніфікованій сукупності ідентифікаційної інформації у формі паспорта фінансової безпеки, що дозволяє суттєво спростити її якісну оцінку для конкретних суб'єктів підприємництва (стор. 90–114, 116–130);

методико-практичні рекомендації щодо адаптації фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва до умов невизначеності, що базуються на системі фільтрів управлінських дій та передбачають рівноважне співвідношення фінансових потоків (стор. 153–167);

методичне забезпечення реалізації захисної функції фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що на відміну від існуючого ураховує результати якісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання та тенденції зміни індикаторів та базується на запропонованій системі стратагем, які дозволяють визначити послідовність реалізації ієрархічно організованої сукупності завдань фінансового механізму (стор. 170–195);

набули подальшого розвитку:

теоретичні засади функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що базуються на визначені сукупності аксіом, принципів його організації, виокремлення загальних та специфічних функції, основних завдань (з гетерархічною їх організацією), суб'єкт-об'єктних опозицій та на відміну від існуючих надає змогу розглядати даний механізм як складноорганізований та застосувати синергетичний підхід до управління рівнем фінансової безпеки (стор. 32–35, 43–47);

сутність поняття «фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва» за рахунок уточнення його змісту в цілому та за складовими, в широкому та вузькому сенсах за результатами кількісного та якісного семантичного аналізу та аналізу сутності механізму (стор. 26–31).

Зазначені елементи наукової новизни суттєво удосконалюють існуючі наукові доробки та мають високе прикладне значення.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі та авторефераті Тимощенко К. С., є повною мірою обґрунтованими. Про це переконливо свідчить система використаних пошукачем наукових методів і прийомів дослідження, логічна структурна побудова роботи, репрезентативний обсяг розглянутої, обробленої та проаналізованої статистичної інформації і сучасних монографічних досліджень з проблем управління безпекою суб'єктів усіх економічних рівнів.

Таким чином можна говорити про обґрунтованість та доведеність основних положень роботи.

Значним позитивним моментом роботи є її системність. Автор, працюючи в межах вибраної теми не абстрагується від інших рівнів економічної реальності, а намагається пов'язати все в єдиний механізм,

всі складові якого є взаємопов'язаними та дослідити вплив однієї на іншу. Безперечно такий підхід підвищує наукову цінність роботи та значущість і адекватність отриманих результатів.

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності.

Наведені в дисертації теоретичні положення можуть слугувати науково-теоретичною основою для розширення досліджень з проблем удосконалення управління фінансовою безпекою держави.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Практичне значення висунутих до захисту положень, висновків, підходів полягає у тому, що розроблені здобувачем теоретичні положення, методичні підходи та схеми проведення аналітичних діагностичних досліджень позиції фінансової безпеки суб'єктів господарювання доведено до рівня практичних рекомендацій, які можуть бути використані в процесі управління нею.

Практичне використання одержаних результатів дозволяє підвищити рівень ефективності та наукового обґрунтування управлінських рішень щодо захисту фінансових інтересів суб'єктів господарювання на основі оцінювання та позиціонування суб'єкта підприємництва за рівнем його фінансової безпеки за допомогою розробленого паспорта та вибору певних стратегем поведінки суб'єкта в агресивному економічному середовищі та умовах невизначеності. Практична значущість запропонованих у дисертації Тимощенко К. С. теоретичних положень і методичних рекомендацій підтверджена результатами їх впровадження у діяльність таких підприємств, як ВСП «Шахтоуправління імені Героїв космосу» (довідка № 1/141 від 17. 01. 2014 р.); ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання» (довідка № 28/15 від 20. 01. 2014 р.); ПАО «ДТЕК Павлоградвугілля» (довідка № 1/178 від 20.01.2014 р.).

Результати наукової роботи Тимощенко К. С. також впроваджено в навчальний процес Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін «Фінансовий менеджмент», «Управління фінансовими ризиками», «Фінансово-економічні ризики», «Фінансова безпека», «Фінансова економіка», що підтверджено актами впровадження (акт впровадження від 26. 11. 2013 р., протокол № 5; акт впровадження від 14. 11. 2011 р., протокол № 3).

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача. Основні наукові положення дисертації знайшли своє відображення у 17 наукових працях, загальним обсягом 8,78 друк. арк. Якісний склад публікацій формують 3 колективні монографії, 8 статей у фахових наукових виданнях (одна з них у виданні, що цитується у наукометричних базах), 6 публікацій за матеріалами конференцій. Таким чином, вимоги ДАК МОН України, що висуваються до публікацій, які репрезентують результати дисертаційних досліджень для отримання наукового ступеня кандидата економічних наук, дотримано. Географія публікацій є широкою, зокрема результати досліджень представлено у публікаціях за матеріалами конференцій, які проводились у Миколаєві, Луцьку, Полтаві, Дніпропетровську, Києві.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи. В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційного дослідження Тимощенко К. С., слід відзначити, що в дисертації є окремі дискусійні положення і недоліки:

1. На стор. 19 дисертаційного дослідження автор наводить ієрархію підходів до розуміння сутності поняття фінансового механізму, серед яких виокремлює критеріальний, програмно-цільовий, системний, процесний, комплексний та інтегрований підходи. Далі, на стор. 48, базуючись на цих же підходах, автор наводить ієрархію завдань фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємницької діяльності. Проте, на нашу думку, обидві схеми не є ієрархіями, оскільки вони не ілюструють розташування частин або елементів цілого в певному порядку від вищого до нижчого.

2. У пункті 1.2 автор досліджує основні методологічні аспекти функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, зокрема систему його принципів. Узагальнюючи існуючі підходи до виокремлення певної сукупності принципів різними науковцями, автор пропонує віднести до принципів функціонування фінансового механізму фінансової безпеки (рис. 1.8) принцип нейтралізації, що є на нашу думку не достатньо обґрунтованим. Зважаючи на те, що принципи відбивають основні характеристики системи, що забезпечують її ефективне функціонування, нейтралізація є не принципом, а завданням механізму фінансової безпеки, через вирішення якого реалізується його захисна функція. До того ж, захисна функція також має відповідати принципу гнучкості як адаптаційна та стабілізаційна.

3. У підрозділі 2.1 автор зазначає, що оскільки «суб'єкти господарювання перебувають в одному і тому ж надсистемному утворенні, то джерела загроз для кожного з них є одними й тими ж, отже, аналіз зовнішніх загроз можна проводити як аналіз економічного середовища, в якому перебувають суб'єкти господарювання» (стор. 66). Проте, на нашу думку, доцільним було все ж таки визначити та більш детально розглянути систему зовнішніх загроз та механізм їх мінімізації або нейтралізації, оскільки однакові зовнішні загрози можуть призводити до різних наслідків залежно від готовності суб'єкта господарювання захищати свої фінансові інтереси, а отже, й сукупність завдань фінансового механізму також буде різнитися.

4. У підрозділі 2.2 дисертаційної роботи автор приділяє багато уваги розгляду існуючих методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання, визначаючи їх особливості, основні переваги та недоліки (стор 82 – 116). Проте, провівши таке дослідження, автор обирає певний перелік показників виходячи лише з відсутності їх дублювання. На нашу думку, в умовах швидкозмінливого середовища функціонування суб'єкта господарювання, інформаційна база оцінювання рівня фінансової безпеки не може бути статичною, а отже використовувана система показників має постійно актуалізуватися. Крім того, автором пропонується процедура визначення параметрів «суб'єкта-стандарт» (середні значення індикаторів для суб'єктів однорідної групи) та «суб'єкта-еталон» (нормативні значення індикаторів). На нашу думку, така градація є не зовсім коректною, оскільки середнє значення показників, які є границею між низьким та середнім рівнем фінансової безпеки, може бути сформоване за рахунок значної питомої ваги збиткових підприємств, що увійшли до однорідною групи за досліджуваний період, а отже можуть бути занадто низькими, що може призвести до того, що навіть збиткові підприємства будуть мати середній рівень фінансової безпеки. Урахування від'ємних значень тільки показників рентабельності (стор 123 – 124), на нашу думку, є не достатнім.

Подібною є дискусійність обрання нормативних значень за еталон, що визначає межу між середнім та високим рівнем фінансової безпеки. На нашу думку, такий підхід не враховує внутрішні особливості функціонування підприємств та особливості галузі, до якої вони належать. Крім того, вважаємо, що наведення у роботі механізму адаптації запропонованого автором методичного забезпечення визначення рівня фінансової безпеки та складання її паспорту для суб'єктів фінансового ринку (особливо це стосується формування системи одиничних показників

та їх еталонних значень), посилило б практичну значущість отриманого наукового результату з огляду на тему дисертаційного дослідження (оскільки суб'єкти фінансового ринку також є суб'єктами підприємництва).

5. У підрозділі 2.3 дисертаційного дослідження (стор. 116 – 130) автор зазначає, що одним із суттєвих напрямів удосконалення методичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва є формування паспорту фінансової безпеки, де визначається саме позиція фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. При цьому підкреслюється, що «паспорт не встановлює та не визначає рівень фінансової безпеки, а визначає позицію фінансової безпеки суб'єкта підприємництва в конкретно-економічних умовах». До цього положення є два зауваження: по-перше, автору доцільно було б визначити сутність поняття «позиція фінансової безпеки», а по-друге – у самому паспорті відсутня позиція фінансової безпеки суб'єкта господарювання, а відображені рівні його фінансової безпеки.

6. У підрозділі 3.3 дисертаційної роботи автор наводить результати стратегічного позиціонування окремих суб'єктів підприємницької діяльності за рівнем фінансової безпеки (стор. 191) та залежно від обраної стратегії пропонує перелік заходів для покращення існуючого стану фінансової безпеки суб'єкта господарювання (стор. 192). Так, одним з завдань, що має бути реалізованим, є створення умов для формування оптимального обсягу фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел та оптимального обсягу і рівня ефективності інвестицій. Проте, автор зовсім не приділяє уваги тому факту, що у сучасних умовах фінансовий ринок генерує значну кількість загроз, які потребують, з одного боку, адекватного реагування на їх вплив, а з іншого – унеможлиблює ефективну реалізацію зазначених завдань. Зважаючи на означене, доцільно було запропонувати інструменти вирішення поставленого завдання, що дозволило б посилити практичну значущість отриманого автором наукового результату.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам ДАК України. Дисертаційне дослідження «Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва» Тимощенко Каріне Сасунівни є завершеним, цілісним, логічно побудованим дослідженням, в якому здійснено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання розвитку теоретико-методичних засад фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, його результати у повній мірі представлено у наукових публікаціях та авторефераті.

Мета, об'єкт та предмет дослідження визначені коректно, відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Завдання роботи відповідають меті, повністю вирішені, висновки відповідають результатам дослідження та його змісту. Елементи наукової новизни розкрито у повній мірі, сформульовано коректно. Висновки, положення, елементи наукової новизни обґрунтовані, підтверджуються результатами спостережень, розрахунками, аналізом попередніх досліджень з даної тематики. Дисертацію виконано науковим стилем, її матеріал викладено логічно, послідовно, стисло.

Вищезазначене надає підстави стверджувати, що дисертаційна робота на тему: «Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва» відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор – Тимощенко Каріне Сасунівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

14. 09. 2015 р.

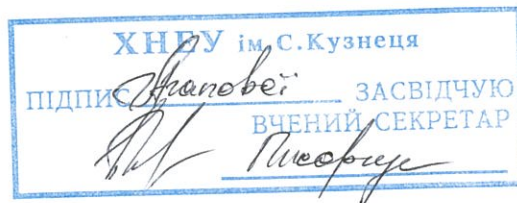
Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів

Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Агапова М. Ю.

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Тимощенко Каріне Сасунівни на тему
«Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність обраної теми дослідження

Сучасний розвиток світової економіки в цілому характеризується наростанням кризових явищ, збільшенням їх частоти і глибини. Відповідно суб'єкти господарювання підлягають все більшій кількості ризиків, небезпек та загроз. Економіка України не тільки не є виключенням, а й відзначається особливою глибиною кризових явищ. Фінансово-економічна криза набула ознак системної, приєднання до деструктивних процесів негативних суспільно-політичних явищ визначило агресивність економічного середовища. Українські суб'єкти підприємництва діють наразі в умовах згортання попиту на продукцію, дефіциту фінансових, матеріальних та енергетичних ресурсів. Посилились макроекономічні ризики, що дестабілізують ситуацію в економіці в цілому.

Фінансовий механізм суб'єктів підприємництва в умовах загострення кризи втрачає свою гнучкість та здатність нейтралізувати особливо небезпечні ризики. Суттєві інституційні зміни, що відбуваються у теперішній час, ще не призвели до підвищення гнучкості, адаптивності фінансового механізму. Тому необхідність трансформації фінансового механізму суб'єктів підприємництва постає надзвичайно гостро. Питання підвищення рівня обґрунтованості функціонування зазначеного механізму при зростанні небезпек та загроз є актуальним напрямом здійснення наукових доробків.

Актуальність теми дисертаційного дослідження посилюється також тим, що контекст розуміння фінансової безпеки як системного явища суттєво

змінився. Значення індикаторів фінансової безпеки для економіки України в цілому значно погіршилися як в цілому, так і за окремими сегментами. Зменшення рівня ВВП, окрім військово-політичних втрат, обумовлене зменшенням ефективності функціонування переважної більшості суб'єктів реального сектору економіки, призвело до їх вразливості. Відтак, можливості залучення зовнішніх фінансових ресурсів для фінансування розвитку виробництв стали ще меншими. В цей же час посилення інвестиційної складової фінансової безпеки є неодмінною передумовою відновлення потенціалу вітчизняних суб'єктів підприємництва.

Виходячи з вищезазначеного, існують об'єктивні передумови значного зменшення ефективності функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, що й визначає актуальність дисертаційного дослідження Тимощенко К. С.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертаційне дослідження виконано у контексті фундаментальних та прикладних розробок науково-дослідних тем Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара «Фінансова інфраструктура народного господарства України: інвестиційно-інноваційні аспекти» (номер державної реєстрації 0109U000132, період виконання 01. 01. 2009-31. 12. 2011) та «Фінансовий механізм вирішення глобальних проблем: попередження економічних криз» (номер державної реєстрації 0112U000144, період виконання 01. 01. 2012-31. 12. 2013).

До звітів за даними темами увійшли доробки дисертанта стосовно теоретичного забезпечення функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (характеристика його складу та структури) та методичні підходи щодо оцінювання рівня невизначеності функціонування реального сектора економіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Тимошенко К. С. є достатньо обґрунтованими. Це підтверджує аналіз змісту дисертаційної праці, автореферату та публікацій автора. Список опрацьованих літературних джерел є широким, налічує понад 150 джерел за темою дисертації стосовно теорії фінансів, фінансового механізму, фінансової безпеки, методичного інструментарію, що використовується у фінансовому управлінні, тощо. Автор використав широку інформаційну базу, офіційну статистичну інформацію, фінансову звітність окремих підприємств, зібрану особисто.

Формальний апарат дисертаційного дослідження Тимошенко К. С. є структурно і логічно узгодженим, мета, об'єкт і предмет дослідження відповідають темі дисертації. Зміст та формулювання завдань відповідають меті дослідження, що полягає у науковому обґрунтуванні теоретичних засад, розробці методичних підходів та практичних рекомендацій щодо функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Зміст дисертаційної праці цілком відповідає темі, меті, завданням, структурно та логічно узгоджений, мета досягнута. Висновки та рекомендації ґрунтуються на якісно виконаному аналізі, обґрунтованих елементах новизни, підтверджуються достатньою кількістю розрахунків та умовиводів, ілюструються фактичними матеріалами, є цілком достовірними. Результати дисертаційної праці впроваджено у науково-педагогічну та практичну діяльність, що підтверджується відповідними актами впровадження та довідками.

Результати дисертаційного дослідження Тимошенко К. С. опубліковано у 17 наукових працях, у тому числі у 3 колективних монографіях, 8 статтях у фахових наукових спеціалізованих виданнях (1 стаття у збірнику, що зареєстрований у наукометричних базах), 5 публікаціях у збірниках матеріалів конференцій (міста Миколаїв, Луцьк, Полтава, Київ,

Дніпропетровськ за період з 2009 по 2015 рр.), що також підтверджує їх достовірність.

Дисертантом розроблено теоретичні та методичні засади удосконалення функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, в тому числі: теоретичну модель мережі взаємодій керівних органів при функціонуванні механізму; методичні підходи якісної та кількісної оцінки рівня фінансової безпеки за допомогою паспорта фінансової безпеки; сформовано систему фільтрів управлінських дій з управління фінансовою безпекою в умовах невизначеності; розроблено систему стратегем поведінки суб'єкта підприємництва в умовах агресивного економічного середовища. Результати дисертаційного дослідження отримано за допомогою широкого спектру методів наукових дослідження, таких як абстрагування, узагальнення, аналіз (в тому числі семантичний, імовірнісний, кореляційно-регресійний, дисперсійний), синтез, конструювання на основі системного та синергетичного підходів, що позитивно характеризує опоновану роботу.

**Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

У дисертаційній роботі вирішено наукове завдання розвитку теоретико-методичних засад фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються широкою науковою новизною, яка полягає в тому, що:

вперше:

– в роботі розроблено теоретичну модель мережі взаємодій керівних підрозділів підприємства різних рівнів ієрархії, що базується на функціонально-орієнтованому підході до розуміння фінансового механізму, результатах структурно-декомпозиційного аналізу механізму фінансової безпеки на основі системного підходу. Це дало змогу виявити рекомендовану послідовність виконання завдань фінансового механізму фінансової безпеки

суб'єкта підприємництва за різних економічних умов та різного стану суб'єкта та рекомендовані елементи контролю (підрозділ 3. 1, стор. 135-149);

удосконалено:

– методичні засади якісної та кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що представлені уніфікованою сукупністю індикаторів з певними кількісними межами (за видами економічної діяльності) у формі паспорта фінансової безпеки на основі результатів кореляційно-регресійного аналізу фінансового стану та результатів діяльності сукупності суб'єктів підприємництва в цілому за економікою та перевірки адекватності існуючих одиничних та інтегральних індикаторів рівня фінансової безпеки (підрозділ 2. 2, стор. 90-97, стор. 100-115; підрозділ 2. 3, стор. 116-130);

– на основі моделювання рівноважного співвідношення фінансових потоків (при розумінні їх рівноваги як форми розподілу, за якої зберігається структурна відповідність потоків) та за рахунок формування системи фільтрів управлінських дій удосконалено методико-практичні рекомендації щодо адаптації фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва до умов невизначеності, що забезпечує більшу стійкість суб'єкта підприємництва (підрозділ , стор. 152-168);

– методичне та практичне забезпечення виконання захисної функції фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в умовах агресивного економічного середовища за рахунок побудови системи стратагем, що являють собою стандартизовану сукупність заходів, реалізованих у певній послідовності і залежить від тенденцій зміни індикаторів. Застосування системи стратагем дає змогу визначити особливості застосування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва із врахуванням ієрархії основних завдань (підрозділ 3. 3, стор. 170-195);

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади розуміння фінансового механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва за рахунок уточнення формулювання відповідного поняття у широкому та вузькому сенсі за результатами семантичного аналізу та уточнення змісту та формулювань складових поняття (підрозділ 1. 1, стор. 27-31);

– теоретико-методологічні засади функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва за рахунок виокремлення аксіом та принципів його функціонування, особливостей організації (гетерархії відносин складових механізму); специфічних функцій (стабілізаційної, адаптаційної та захисної), що дало змогу надати характеристику суб'єкт-об'єктним опозиціям механізму та обґрунтувати змінність ієрархії завдань (підрозділ 1. 2, стор. 32-33, стор. 43-50)

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Зазначені наукові положення та пропозиції сформульовані автором вперше або суттєво удосконалюють існуючі наукові доробки. Результати дисертаційного дослідження дають змогу сформувати цілісний, узгоджено функціонуючий фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, що визначає значущість дисертаційної праці для практичної діяльності.

Наукова значущість дисертаційної праці обумовлена можливістю використання її основних теоретичних та методичних положень для обґрунтування подальших досліджень стосовно управління фінансовою безпекою як на мікро-, так і на макрорівні. В цілому результати дисертаційного дослідження Тимощенко К. С. спрямовані на вирішення важливого наукового завдання удосконалення теоретичних та методичних засад обґрунтування функціонування фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується довідками про впровадження на підприємствах, таких як: ВСП «Шахтоуправління імені Героїв космосу»

(довідка № 1/141 від 17.01.2014 р.); ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання» (довідка № 28/15 від 20.01.2014 р.); ПАО «ДТЕК Павлоградвугілля» (довідка № 1/178 від 20.01.2014 р.).

Результати наукових розробок використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін «Фінансовий менеджмент», «Управління фінансовими ризиками», «Фінансово-економічні ризики», «Фінансова безпека», «Фінансова економіка» (акт впровадження від 26.11.2013 р., акт впровадження від 14.11.2011 р., протокол № 3).

Повнота викладу основних результатів

дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача

Дисертаційна робота Тимощенко К. С. структурована, логічно побудована, має відповідний формальний апарат, наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими. Дисертація містить достатню кількість графічного матеріалу, таблиць, розрахунків, які представлені як в основній частині, так і у додатках.

Результати дисертаційної роботи опубліковано у достатній кількості праць у відповідності до вимог ДАК МОН України. Результати відображено у 3 колективних монографіях (2,615 друк. арк. авторського внеску), 8 статтях у фахових виданнях (4,97 друк. арк. авторського внеску), з них 1 стаття – у виданні, включеному до наукометричних баз (КОПЕРНІКУС), 6 публікаціях за матеріалами конференцій з досить широкою географією (1,19 друк. арк.). Авторський внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві, визначено коректно.

Автореферат дисертації повною мірою відображає її зміст та структуру, основні наукові положення за матеріалами автореферату представлено у відповідності до матеріалів дисертації, елементи новизни, висновки та рекомендації охарактеризовано у повній мірі. Дисертація має теоретичний, методологічний та прикладний аспекти, що відповідає завершеним науковим дослідженням. Дисертація та автореферат відповідають вимогам ДАК МОН

України, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення дисертаційного дослідження Тимощенко К. С., слід відзначити, що воно містить деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження:

1. В процесі аналізу поняття «фінансовий механізм» (рис.1.2, с.18) автор виділяє як форми впливу «управління» і «регулювання», виключая «планування», «стимулювання» тощо. Регулювання є складовою функцією процесу управління, так само як і функції планування, мотивації, організації і контролю.

2. Розглядаючи взаємодію суб'єктів зовнішнього і внутрішнього середовища та вплив їх на механізм фінансової безпеки підприємства автор розділяє два типу опозицій: у вузькому та широкому розумінні (рис.1.10, с.55). Треба зазначити що зовнішні суб'єкти завжди впливають на саме підприємство в цілому, на його внутрішні суб'єкти і фінансову безпеку одночасно. Тому розділяти цей вплив ми рахуємо помилково.

3. У підрозділі 2. 1 автор висуває гіпотезу про існування взаємозв'язку між структурним співвідношенням однорідних груп підприємств в економіці та рівнем фінансової безпеки в цих групах та наводить можливу систему її доказів (с. 67-69). Водночас один із можливих доказів – існування взаємозв'язку між волатильністю результатів діяльності однорідних груп підприємств та волатильністю показників фінансової безпеки – не знаходить ніякого продовження у подальшому дослідженні, що викликає сумніви у доцільності висунення гіпотези.

4. В процесі дослідження 10-ти індикаторів рівня фінансової безпеки окремих суб'єктів видобувної промисловості на мікрорівні автор акцентує увагу на погіршенні стану фінансової безпеки об'єктів з2008 по 2012 роки (с.92-97). На нашу думку, для більш ретельного аналізу фінансової безпеки підприємств потрібно додатково розглядати рішення власників і

керівництва в процесі корпоративного управління. Так значне збільшення показника рентабельності власного капіталу на ТОВ «Павлоградський завод технологічного обладнання» (з 5,45 до 176%) на фоні погіршення інших індикаторів свідчить о виведенні активів підприємства.

5. Запропонований автором методичний підхід до формування структури паспорту фінансової безпеки, на наш погляд, є досить громіздким і має ряд недоліків:

5.1. Вектор фінансової безпеки побудовано з використанням чотирьох полів, кожне з яких тим, чи іншим чином пов'язане з відношенням до кількості збиткових підприємств в галузі, може бути спрощеним і повинен мати більш показовий характер.

5.2. Значення індикаторів рівня фінансової безпеки типу «стандарт» в роботі приведені не для 10 показників запропонованих автором, а тільки для 4 (рис.2.12-2.15, с.124-125).

5.3. В дисертаційній роботі немає алгоритму встановлення значень індикаторів рівня фінансової безпеки типу «еталон». Автор пов'язує тільки один індикатор-еталон «рентабельність капіталу» зі значенням поточної облікової ставки НБУ. Однак останні кроки НБУ по встановленню облікової ставки показують, що вона більше характеризує спекулятивні тенденції на грошовому міжбанківському ринку, а не зміни в реальному секторі економіки (с.123).

5.4. На нашу думку, результатом формування паспорту фінансової безпеки по окремому об'єкту підприємництва повинен бути інтегральний показник, а 10 складових індикаторів повинні підкреслювати встановлений вектор фінансової безпеки і можливі напрями загроз.

6. В підрозділі 3.1 розглянута структура організаційного забезпечення механізму фінансової безпеки суб'єкта господарювання (с.136). Однак автор не акцентує уваги на тому, що дана структура може впроваджуватись тільки на великих підприємствах. Малі та середні об'єкти господарювання не можуть дозволити таку кількість додаткових підрозділів.

Крім того, на наш погляд, фінансовий відділ – підрозділ другого рівня, а PR-служба – підрозділ третього рівня, якщо взагалі має відношення до фінансової безпеки.

7. В приведених автором моделях взаємодій керівних органів при функціонуванні механізму фінансової безпеки (рис. 3.3 і 3.5, с.143-148) ряд функцій, на наш погляд, пов'язані не з тими керівними структурами, які повинні їх виконувати. Наприклад, на рис. 3,3 функції 4 та 13 – це прерогатива виключно топ-менеджерів, функції 9 та 12 – завдання фінансового відділу.

8. Потребують додаткового перегрупування розміщення стратегією третього, четвертого і п'ятого рівнів в залежності від низхідної та висхідної динаміки показників (табл.3.5, с.171-191). Так, на наш погляд, високого рівня додаткового фінансування потребує стратегія з показниками А4, а не А5.

Проте, зазначені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам ДАК України

Дисертаційне дослідження Тимощенко К. С. «Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва» є цілісним, завершеним, самостійно виконаним і логічно побудованим дослідженням, у якому автором отримані нові результати стосовно розвитку теоретико-методичних засад фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат в достатньо повному обсязі відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Напрямок

дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Дисертаційна робота Тимошенко Каріне Сасунівни «Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва» за обсягом проведених досліджень, науковим рівнем, змістом і прикладною значущістю розробок повною мірою відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор – Тимошенко Каріне Сасунівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08. 00. 08 – гроші, фінанси і кредит.

14. 09. 2015 р.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління
та фінансово-економічної безпеки

ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»

Балацький Є. О.

*Лідше доцент Балацького Є. О.
засвідчує.*

*Вчений
секретар*

Т. Г. Савченко